

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора наук з фізичного виховання і спорту, професора Дутчака Мирослава Васильовича на дисертацію Дорофєєвої Тетяни Іванівни за темою «Теоретико-методологічні засади стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад», подану на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення

Ступінь актуальності обраної теми. Дисертації присвячена обґрунтуванню теоретико-методологічних засад стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад для оптимізації її розвитку та підвищення якості надання фізкультурно-спортивних послуг.

Актуальність зазначеної проблематики підтверджується Стратегією розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року, що затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 4 листопада 2020 року № 1089. Серед стратегічних цілей визначено, що українці мають регулярно та свідомо займаються фізичною культурою і спортом. Для досягнення зазначеної цілі передбачається забезпечення ефективної міжсекторальної взаємодії всіх заінтересованих суб'єктів сфери фізичної культури і спорту шляхом координації їхніх дій, органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та територіальних громад з питань популяризації та розвитку фізичної культури і спорту.

У цьому контексті вдосконалення управління сферою фізичної культури і спорту на базовому рівні – сільських територіальних громад – на основі нових наукових знань, отриманих у ході спеціально організованих тематичних наукових досліджень, має високу теоретичну та практичну затребуваність.

Функціонуюча система фізичної культури і спорту в сільських громадах має значні резерви для підвищення рівня залученості різних верств населення до оздоровчої рухової активності, спортивних заходів та

фізкультурно-спортивної реабілітації (значення якої суттєво зросло в умовах повномасштабної війни росії проти України). Аналіз наукових літературних джерел, інформаційних ресурсів мережі Інтернет та передового досвіду переконує, що своєчасними є дослідження: особливостей впровадження міжнародних стандартів ISO серії 9000 для забезпечення якості надання фізкультурно-спортивних послуг; компетентностей, необхідних для провадження професійної діяльності фахівців з фізичної культури і спорту в сільських територіальних громадах; регіональних стандартів управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад; концепції стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад. На високу актуальність обраної теми дисертації вказує потреба у розв'язанні визначених протиріччя в управлінні сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад.

Дисертацію виконано відповідно до теми «Історичні і методологічні основи управлінських підходів до системи підготовки спортсменів» на 2016–2020 рр. плану науково-дослідних робіт Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту (номер державної реєстрації 0116U003013), та до цієї самої теми на 2021–2025 рр. плану НДР Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту (номер державної реєстрації 0121U108330). Роль автора, як співвиконавця, полягає в розробці та обґрунтуванні концепції стандартизації управління і розробленні алгоритму розвитку фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані у дисертації. Відповідно до окресленої тематики дослідження коректно визначено мету роботи, завдання для її досягнення, об'єкт і предмет дослідження, обґрунтовано методологію та підібрано адекватні методи дослідження. Зокрема, методи теоретичного рівня (аналіз наукової та методичної літератури, а також інформаційних ресурсів з мережі

Інтернет; історичний та логічний методи; методи аналізу і синтезу; компаративний аналіз; метод індукції; порівняння; аналогій і абстрагування), емпіричні методи (опитування; SWOT-аналіз; організаційно-педагогічне проектування; метод експертного оцінювання) та методи математичної статистики (описова статистика; вибірковий метод; коефіцієнт конкордації М. Кендалла; метод рангової кореляції по Спірмену; первинна математична обробка виконувалась із використанням програмних пакетів MS Excel (Microsoft, США), Statistica 6.0 (StatSoft, США); для обробки результатів експертного оцінювання використана програма IBM SPSS Statistics for Windows 22.0.). Під час роботи опрацьовано значний масив наукової літератури та інформаційних джерел з мережі Інтернет (462 найменування – кирилицею; 59 – латиницею). Достовірність наукових положень ґрунтується на достатній кількості опитаних мешканців сільських громад різних областей України – 1089 осіб, а також залучених експертів – 21 особа (керівники різного рівня та фахівці фізкультурно-спортивного товариства «Колос» у Дніпропетровській області) та 41 науково-педагогічний працівник закладів вищої освіти України. Висновки дисертації відповідають завданням роботи, корелюються з науковою новизною та характеризуються аргументованістю й переконливістю, оскільки базуються на теоретичному обґрунтуванні та аналізі емпіричних даних.

Наукова новизна та значення наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані у дисертації. Наукову новизну дисертації засвідчують вперше отримані здобувачем наукові знання щодо:

теоретико-методологічних засад стандартизації управління сферою фізичної культури та спорту в умовах сільських територіальних громад;

концепції стандартизації управління сферою фізичної культури та спорту в умовах сільських територіальних громад, яка містить мету, основні етапи вдосконалення системи управління та напрямів реалізації стандартів, враховує об’єктивні передумови сучасності та особливості процесу управління відповідною сферою, сприятливі можливості і загрози її

внутрішнього та зовнішнього середовища, містить механізми і засоби досягнення результатів, забезпечує прогнозовані ефекти та бажані результати, єдиний підхід до управління та підвищують його результативність;

переваг та можливостей для розвитку сфери фізичної культури і спорту сільських територіальних громад, а також обмежень та потенційних перешкод цьому процесу;

фахових компетентностей, програмних результатів навчання та освітніх компонентів освітньо-професійної програми «Організація фізкультурно-спортивної роботи територіальних громад» здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціалізацією «Інструктор-методист з організації фізкультурно-спортивної роботи територіальних громад» спеціальності 017 Фізична культура і спорт.

Практичне значення положень та рекомендацій, сформульованих у дисертації, полягає у можливості їх впровадження для стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад з метою оптимізації розвитку цієї сфери та підвищення якості надання фізкультурно-спортивних послуг шляхом створення необхідних кадрових, матеріально-технічних і організаційних передумов на місцях. Матеріали дослідження уже впроваджені у практику роботи окремих сільських територіальних громад восьми областей України, а також в освітній процес трьох закладів вищої освіти.

Структура та зміст дисертації, її відповідність вимогам щодо оформлення і обсягу. Структура дисертації є традиційною, відповідає меті та завданням роботи, має такі структурні елементи: титульний аркуш; анотація; зміст; перелік умовних позначень; основна частина (вступ; сім розділів, що об'єднують двадцять два підрозділи; висновки; практичні рекомендації); посилання; додатки. Оформлення зазначених структурних елементів дисертації відповідає вимогам, що визначені наказом Міністерства

освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами), зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2017 р. за № 155/30023.

В анотації стисло представлені основні результати дослідження із зазначенням наукової новизни та практичного значення.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, вказано на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету та завдання, об'єкт, предмет та методологію дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значимість отриманих результатів, охарактеризовано особистий внесок здобувача та апробацію матеріалів дослідження, анонсовано структуру та загальний обсяг дисертації.

У першому розділі дисертаційної роботи – «Проблема управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад» – на основі ґрунтовного аналізу наукових джерел висвітлено особливості розвитку фізичної культури і спорту в сільських населених пунктах України з 1990-х років до сьогодення. Розгляд здійснено в контексті актуальних демографічних змін і соціально-економічних чинників, що впливають на формування і функціонування відповідної інфраструктури. Також у розділі узагальнено європейський досвід управління фізичною культурою і спортом у сільській місцевості, що дозволило автору визначити ключові проблеми управлінської діяльності у сфері фізичної культури і спорту в умовах децентралізації публічного управління. Окрему увагу приділено питанням якості надання фізкультурно-спортивних послуг та сучасним вимогам до їх організації в умовах територіальної реформи.

У другому розділі «Методи та організація дослідження» обґрунтовано доцільність застосування комплексу взаємопов'язаних методів дослідження, зокрема теоретичних, емпіричних і методів математичної статистики. Розкрито зміст кожного з використаних методів, їх функціональне призначення та специфіку реалізації у межах дослідницької стратегії. Організацію дослідження представлено у вигляді п'яти послідовних етапів,

які охоплювали період з 2018 до 2024 року, що свідчить про його ретельне планування та системність.

Третій розділ дисертації «Сучасний стан та напрями розвитку сфери фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад» присвячено аналізу емпіричних результатів, отриманих у процесі соціологічного опитування мешканців сільської місцевості, зокрема учнів старших класів закладів загальної середньої освіти та дорослого населення. Дослідження було спрямоване на виявлення особливостей і перспектив розвитку фізичної культури і спорту в сільських громадах. У розділі також представлено результати експертного оцінювання, здійсненого провідними фахівцями фізкультурно-спортивного товариства «Колос», щодо факторів, які впливають на розвиток відповідної сфери. Крім того, наведено результати SWOT-аналізу за участю зазначених експертів, що дало змогу систематизувати сильні й слабкі сторони, потенційні можливості та загрози в управлінні сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад.

У четвертому розділі дисертації – «Нормативно-правове забезпечення стандартизації фізкультурно-спортивних послуг в Україні і особливості виконання його вимог вітчизняними установами та організаціями» – представлено ґрунтовний аналіз нормативно-правових актів, зокрема законів України, актів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України та нормативних документів Міністерства молоді та спорту, які регламентують стандарти у сфері фізичної культури і спорту. Розглянуто особливості реалізації вимог цих нормативних актів у діяльності органів місцевого самоврядування, що здійснюють надання фізкультурно-спортивних послуг. У розділі також окреслено ключові можливості, проблемні аспекти та перспективи впровадження стандартизації в умовах публічного управління зазначеною сферою, а також проаналізовано напрями стратегічного планування на рівні територіальних громад.

У п'ятому розділі «Обґрунтування концепції стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад» висвітлено теоретико-методологічні засади процесу стандартизації та представлено авторську концепцію, а також методологічні підходи до її практичної реалізації. У межах розробленої концепції обґрунтовано створення системи регіональних стандартів управління сферою фізичної культури і спорту в сільських громадах, зокрема: «Обласний щорічний конкурс “Краща спортивна громада”», «Система управління якістю фізкультурно-спортивних послуг територіальної громади», «Підвищення кваліфікації інструкторів фізичної культури сільських і селищних рад, об'єднаних територіальних громад». Окрім того, розроблено модель фахових компетентностей і програмних результатів навчання для освітньо-професійної програми «Організація фізкультурно-спортивної роботи територіальних громад», орієнтованої на підготовку здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт».

У шостому розділі «Прогностична ефективність застосування регіональних стандартів управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад» представлено результати експертного оцінювання, спрямованого на виявлення перспектив удосконалення системи управління розвитком фізичної культури і спорту в сільській місцевості. Зокрема, проаналізовано можливості адаптації міжнародних стандартів до вітчизняного контексту, обґрунтовано доцільність розробки відповідних регіональних стандартів та здійснено оцінку ефективності їх впровадження у діяльність сільських територіальних громад. Отримані результати засвідчують потенціал запропонованої моделі стандартизації для підвищення якості управлінських процесів у сфері фізичної культури і спорту на місцевому рівні.

У сьомому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» здійснено всебічне обговорення основних підсумків наукового пошуку, їх

зіставлення з результатами досліджень провідних вітчизняних і зарубіжних науковців. Представлена наукова дискусія засвідчила відповідність отриманих результатів сучасним науковим підходам, обґрунтувала їхню наукову новизну та актуальність. У підсумку визначено можливі напрями подальших наукових розвідок у галузі фізичної культури і спорту, зокрема в контексті удосконалення управлінських механізмів у сільських територіальних громадах.

Дисертація викладена державною мовою у науковому стилі з використанням сучасної термінології. Загальний обсяг дисертації становить 665 сторінок, з них 389 основного тексту (16,2 авторських аркуша). Роботу ілюстровано 23 таблицями та 60 рисунками.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій здобувача в опублікованих працях. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 39 наукових праць, із яких 20 містять основні наукові результати дисертації. Зокрема, до цього переліку входять 3 публікації у закордонних періодичних виданнях, індексованих у міжнародних наукометричних базах Scopus та Web of Science, а також 17 статей у фахових наукових виданнях України, з яких 15 опубліковано у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз. Апробацію матеріалів дисертації засвідчено у 12 публікаціях, ще 7 праць додатково відображають наукові результати, отримані в процесі виконання дисертаційної роботи.

В опублікованих разом із співавторами наукових працях здобувачеві належить обґрунтування та визначення наукової і практичної проблеми, розробка плану дослідження, обробка та інтерпретація здобутих емпіричних результатів дослідження, формулювання висновків роботи. У зазначених працях забезпечено повний виклад основних наукових положень, висновків і практичних рекомендацій дисертаційного дослідження. Вони належним чином апробовані в ході різних наукових заходів і впроваджені в практику

роботи сільських територіальних громад та освітній процес закладів вищої освіти.

Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. За результатами аналіз змісту дисертації та звіту подібності від 10.03.2024 р., що згенерована системою StrikePlagiarism.com, не виявлено порушень академічної доброчесності. Використання у тексті дисертації ідей, розробок, тверджень, відомостей інших авторів супроводжується відповідними посиланнями на джерела інформації. В дисертації не встановлено фактів вигадування використовуваних даних, свідомої зміни чи модифікації вже наявних в літературних джерелах наукових положень.

Зауваження та дискусійні питання стосовно положень дисертації.

1. У другому розділі дисертації відсутнє належне обґрунтування процедури добору експертів (21 особа), що ускладнює оцінку валідності отриманих результатів експертного оцінювання. Доцільним виглядає уточнення критеріїв відбору учасників цієї групи. Водночас більш коректним було б тлумачити цю процедуру як опитування окремої категорії фахівців – голів та інструкторів фізичної культури і спорту районних організацій ВФСТ «Колос» Дніпропетровської області. Така термінологічна конкретизація дозволила б уникнути плутанини з іншим експертним оцінюванням, здійсненим 41 науково-педагогічним працівником.

2. Висновки до третього розділу (с. 232–235) є надмірно об’ємними та перевантаженими повторенням інформації, вже поданої у відповідних підрозділах розділу, а також у другому загальному висновку дисертаційної роботи (с. 420–422). Це знижує їхню аналітичну цінність та ускладнює сприйняття узагальнень. Доцільно було б здійснити скорочення обсягу висновків та уникнути дублювання, зосередившись на формулюванні ключових результатів і положень, що відображають зміст розділу.

3. В авторській концепції стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад (підрозділ 5.2) недостатньо розкрито змістову складову «Результат», яка потребує

додаткової деталізації. Зокрема, доцільним є уточнення конкретних модельних показників, що характеризують досягнення цільового результату управління. Наприклад, варто вказати, який рівень (у відсотках) залучення населення до занять фізичною культурою і спортом може вважатися індикатором належного управлінського рівня у відповідній територіальній громаді. Така конкретизація підвищила б прикладну цінність концепції та сприяла б її подальшому впровадженню в практику.

4. Запропонований у дисертації регіональний стандарт «Підвищення кваліфікації інструкторів фізичної культури сільських і селищних рад, об'єднаних територіальних громад» (с. 355–359) потребує більш детального обґрунтування. Доцільно було б доповнити його конкретною інформацією щодо організаційних аспектів реалізації цього стандарту, зокрема змістового наповнення програм підвищення кваліфікації, їх тривалості, форм навчання та рекомендованої періодичності. Така конкретизація дозволила б підвищити прикладну значущість запропонованого стандарту та полегшити його практичне впровадження.

5. У дисертації допущено некоректне ототожнення термінів, що мають різне правове та змістове наповнення: зокрема, «субвенція з обласного бюджету» (с. 368), «цільова грошова допомога» та «фінансова підтримка з бюджету обласної ради» (с. 429) подано як синоніми, хоча вони відрізняються за механізмами надання, цільовим призначенням і нормативно-правовим статусом. Доцільно було б чітко розмежувати ці поняття, а також зазначити, що переможці Обласного конкурсу «Краща спортивна громада» отримують першочергове право на одержання з обласного бюджету, відповідно до встановленого порядку, субвенції на капітальні видатки, спрямовані на розвиток матеріально-технічної бази сфери фізичної культури і спорту.

6. Структурний елемент дисертації «Практичні рекомендації» (с. 427–433) розміщено після розділу «Висновки», що суперечить встановленим вимогам до оформлення дисертацій. Відповідно до п. 6 Вимог до оформлення

дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 та зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 03 лютого 2017 р. за № 155/30023, «Висновки» мають завершувати основну частину дисертації. Крім того, подані рекомендації потребують уточнення та структурного доопрацювання. Доцільним є формулювання адресних рекомендацій для конкретних органів і установ, таких як: Міністерство молоді та спорту України, обласні державні адміністрації, голови сільських територіальних громад, ГО ВФСТ «Колос», територіальні осередки цього товариства, інструктори фізичної культури сільських і селищних рад тощо. Рекомендації повинні ґрунтуватися на результатах проведеного дослідження, бути логічним продовженням наукових висновків і не містити нових гіпотетичних та експериментально не підтверджених положень.

7. Серед перспективних напрямів подальших досліджень у межах обраної проблематики актуальним і практично значущим видається наукове обґрунтування та затвердження в установленому порядку професійного стандарту «Інструктор з фізичної культури і спорту об'єднаної територіальної громади». Такий стандарт сприятиме чіткому визначенню трудових функцій та дій, професійних компетентностей та вимог до кваліфікації фахівців, які забезпечують розвиток фізичної культури і спорту на місцевому рівні, та стане важливим інструментом у процесі стандартизації цієї сфери.

Водночас слід зазначити, що наведені зауваження та побажання не знижують наукової цінності та практичної значимості результатів проведеного дослідження, а спрямовані на їх дискусійне обговорення.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Дорофєєвої Тетяни Іванівни за темою «Теоретико-методологічні засади стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад» є кваліфікаційною науковою працею, що виконана самостійно та містить наукові положення та нові науково обґрунтовані результати, одержані здобувачкою особисто, що мають практичну та

теоретичну цінність, а також свідчать про її особистий внесок в науку щодо розв'язання важливої прикладної проблеми з обґрунтування теоретико-методологічних засад стандартизації управління сферою фізичної культури і спорту в умовах сільських територіальних громад для оптимізації розвитку цієї сфери та підвищення якості надання фізкультурно-спортивних послуг. Робота відповідає паспорту наукової спеціальності 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення, зокрема таким напрямом досліджень: організаційно-управлінські аспекти фізичної культури, фізичного виховання в Україні та інших країнах світу; програмно-нормативні та кадрові проблеми фізичного виховання в Україні. Отже, ця дисертаційна робота відповідає вимогам пунктів 7–9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021р. № 1197, а Дорофєєва Тетяна Іванівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення.

Офіційний опонент:

доктор наук з фізичного виховання та спорту,
професор, професор кафедри оздоровчо-рекреаційної
рухової активності Національного університету
фізичного виховання і спорту України

М. В. Дутчак

Підпис професора М. В. Дутчак

підтверджено
В. секретар *Т. С. Машеренкова*

Відгук надіслано до редакції
01. 05. 2025р. № 3
О. Гвеч